

תורה אור • פרשת ויחי • מאמר 2

ביאור על הני"ל

ביאור הני"ל

הודאת יהודה, הביטול שבתפילה המגיע לכתר, מתאפשרת בזכות שלושת אחיו הגדולים: הראייה והאהבה של ראובן, השמיעה והיראה של שמעון, והקו האמצעי של לוי — שלושת הקווים של הספירות ושל קריאת שמע וברכותיה. מלכות, שאינה אלא מקבלת, נעשית כתר על אלה המשפיעים לה, משום ששורשה בכתר; והקרבה שנולדת מן המרירות על הריחוק גדולה יותר, בדומה לאור הבא מתוך החושך.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

/likuteitorah.com/he/torah-ohr/vayechi/2

הנקודה

הודאת יהודה, הביטול שבתפילה המגיע לכתר, מתאפשרת בזכות שלושת אחיו הגדולים: הראייה והאהבה של ראובן, השמיעה והיראה של שמעון, והקו האמצעי של לוי – שלושת הקווים של הספירות ושל קריאת שמע וברכותיה. מלכות, שאינה אלא מקבלת, נעשית כתר על אלה המשפיעים לה, משום ששורשה בכתר; והקרבה שנוולדת מן המרירות על הריחוק גדולה יותר, בדומה לאור הבא מתוך החושך.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

מאמר זה מבאר את המאמר הקודם על ברכת יעקב: "יְהוּדָה, אַתָּה יוֹדוּךְ אַחִיךָ". לשבטים יש שני צדדים: הם עולים מלמטה וממשיכים מלמעלה; נשמותיהם באות מבריא, אך שורשן באצילות. ראובן, "ראו בן", הוא בחינת ראייה: ההתבוננות בכבוד המלך מעוררת אהבה — האריה שבימין המרכבה — וממשיכה מלמעלה את ה"ראייה" והקרבה של ה'. שמעון הוא בחינת שמיעה, הבאה ממרחק: יראה של מי ששומר מרחק, "שמאל דוחה", וזו ממשיכה מלמעלה את ה"שמיעה" של ה'. לוי הוא הקו האמצעי, ברכת "אמת ויציב". שלושת הקווים האלה, המקבילים לקריאת שמע וברכותיה, מובילים ליהודה: הודאה, הביטול שבתפילת העמידה. זוהי מלכות, שאינה אלא מקבלת ובכל זאת מושלת במשפיעים לה, כמו מלך הגובה מסים, משום ששורשה בכתר. "ידך בעורף אויביך" היא ירידת המלכות בלילה כדי לברר את העולמות התחתונים באמצעות ה"אחוריים" שלה; "בני אביך" היא המשכה מחכמה דרך התורה והחסד. לבסוף, הקרבה הבאה מתוך מרירות על הריחוק גדולה יותר, כמו אור הבא מתוך החושך.

מבנה

1	כותרת	11
2	השבטים והראייה של ראובן	21
3	שמעון, לוי והודאת יהודה	31
4	עורף האויבים ובני האב	41
5	אור מתוך החושך	51

אתערותא דלתתא ואתערותא דלעילא אתערותא דלתתא

ואתערותא דלעילא

עבודת האדם העולה מלמטה ממשיכה מלמעלה תגובה מקבילה; לכל אחד מן השבטים יש שני צדדים.

שלושת הקווים ג' קוין

הקו הימני — חכמה, חסד ונצח; הקו השמאלי — בינה, גבורה והוד; והקו האמצעי — דעת, תפארת ויסוד. כאן הם מקבילים לראובן, שמעון ולוי.

ראייה ושמיעה ראייה ושמיעה

ראייה היא מקרוב ומביאה לאהבה; שמיעה היא מרחוק ומביאה ליראה. כל אחת מהן, כשהיא באה מלמטה, ממשיכה את מקבילתה מלמעלה.

הודאה הודאה

מדרגתו של יהודה: ביטול שאליו מגיעים בתפילת העמידה, בחינת כתר, ושלושת האחים מביאים אותו.

כתר מלכות כתר מלכות

המלכות, שאין לה משלה והיא רק מקבלת, נעשית כתר על אלה המשפיעים לה, משום ששורשה בכתר.

בירור בירור

בירור הטוב שבעולמות התחתונים; המלכות פועלת אותו רק באמצעות ה"אחוריים" החיצוניים שלה, והוא תהליך אחד עם תשובה.

קטע 1 • 11

כותרת

1 ביאור על הנ"ל¹

ביאור על האמור לעיל.

מאמר זה הוא ביאור נוסף למאמר שקדם לו, "יהודה, אתה יודוך אחיך", שביאר את ברכת יעקב ליהודה לאור לידתם ושמותיהם של ראובן, שמעון, לוי ויהודה. כאן מוצגים אותם רעיונות במונחי הקבלה: הספירות, שלושת הקווים שלהן וסדר תפילות הבוקר.

קטע 2 • 21

השבטים והראייה של ראובן

2 הנה השבטים² הם ב' בחי' מלמטה למעלה ומלמעלה למטה עלמא דנוקבא ועלמא דדכורא

והנה, השבטים הם שתי בחינות: מלמטה למעלה ומלמעלה למטה — עלמא דנוקבא ועלמא דדכורא.

שנים עשר השבטים מבטאים שתי תנועות: עלייה מלמטה למעלה והמשכה מלמעלה למטה. הזוהר מכנה אותן "עולם הנקבה", המקבל ועולה מתוך כמיהה, ו"עולם הזכר", המשפיע וממשיך כלפי מטה.

(וכמשי"ל ע"פ והנה אנחנו מאלמים³ אלומים⁴ שנשמות השבטים נמשכו מבריאיה והן בבחי' מלמטה⁵ למעלה לעלוי' מבריי לאציי ושרשן הן י"ב גבולי אלכסון⁶ שבז"א דאציי שנקי שבטי⁷ י"ה שנמשכים מלמעלה למטה).

(כפי שנתבאר לעיל על הפסוק "והנה אנחנו מאלמים אלומים": נשמות השבטים נמשכו מעולם הבריאיה, והן בבחינת "מלמטה למעלה", לעלות מבריאיה לאצילות; ושורשן הוא שנים עשר גבולי האלכסון בז"א דאצילות, הנקראים "שבטי י"ה", והם נמשכים מלמעלה למטה.)

הסוגריים חוזרים למאמר הקודם על חלומו של יוסף בדבר האלומות. נשמות השבטים באות מבריאיה, העולם הראשון שבו קיימת מציאות נפרדת, ותפקידן לעלות לאצילות; אך שורשן באצילות עצמה, בשנים עשר "גבולי האלכסון" של ז"א — מונח מספר יצירה המתייחס לשנים עשר הקצוות שבהם נפגשים ששת הכיוונים. הם נקראים "שבטי י"ה", על שם אחד משמות ה', ומשם נמשכים השבטים כלפי מטה.

והנה באתערותא דלתתא⁸ אתערותא דלעילא שע"י בחי' ראובן שמלמטה למעלה ממשיך גילוי בחי' ראובן שמלמעלה למטה והוא

והנה, "באתערותא דלתתא — אתערותא דלעילא": על ידי בחינת ראובן שמלמטה למעלה, ממשיכים גילוי של בחינת ראובן שמלמעלה למטה. וזהו...

הכלל "באתערותא דלתתא — אתערותא דלעילא" מיושם כאן על ראובן. גם לראובן יש שני צדדים: עבודת האדם העולה למעלה, והמענה האלוקי היורד מלמעלה; העבודה מלמטה היא שממשיכה את המענה מלמעלה. החלק הבא מסביר כיצד.

כי בחיי ראובן הוא בחי ראו ב"ן בחי ראייה אותיות ארייה^{9,10} ומלמטה למעלה הוא בחי לאסתכלא ביקרא דמלכא שמזה נמשך תוקף האהבה בחי פני ארי אל הימין^{11,12} וכו'

כי בחינת ראובן היא "ראו בן", בחינת ראייה; אותיות "אריה" נמצאות במילה ראייה. מלמטה למעלה, זו בחינת "לאסתכלא ביקרא דמלכא" — להתבונן בכבוד המלך, וממנה נמשכת עוצמת האהבה, בחינת "פני אריה אל הימין" וכו'.

שמו של ראובן נדרש כ"ראו בן", ולכן הוא מסמל ראייה; במילה "ראייה" נמצאות אותן אותיות כמו במילה "אריה". מלמטה, "ראייה" זו היא התבוננות הנשמה בגדלות ה', "התבוננות בכבוד המלך", המעוררת אהבה עזה. אהבה זו היא בחינת פני האריה שבצד ימין במרכבה שבחזון יחזקאל; צד ימין הוא צד החסד.

ועיי' נמשך ג"כ אתעדל"ע מלמעלה למטה גלוי בחי ראייה עליונה כי ראה¹³ ה' בעניי בחי התקרבות כי עתה יאהבני אישי.

ועל ידי כך נמשכת גם אתערותא דלעילא, מלמעלה למטה: גילוי בחינת ראייה עליונה — "כי ראה ה' בעניי", בחינת התקרבות, "כי עתה יאהבני אישי".

המענה מלמעלה מקביל לעבודה מלמטה: ראייתו של ה' מופנית אל האדם, כפי שאמרה לאה כשקראה לראובן: "כי ראה ה' בעניי". ראייה אלוקית זו מבטאת התקרבות, הבאה לידי ביטוי בתקוותה: "כי עתה יאהבני אישי".

קטע 3 • 39

שמעון, לוי והודאת יהודה

3 וימינו תחבקני.¹⁴ וכמו"כ ע"י בחי שמעון שמלמטה למעלה אם שמע תשמעו¹⁵ מעורר בחי אתעדל"ע כי שמע¹⁶ ה' כו' וענין ראי' היא מקרוב ושמיע' היא מרחוק כמ"ש ה' שמעתי שמעך¹⁷ וראתי.

"וימינו תחבקני". וכמו כן, באמצעות בחינת שמעון, שהיא מלמטה למעלה, "אם שמע תשמעו" — מעוררים בחינה של אתערותא דלעילא: "כי שמע ה'" וכו'. העניין הוא שראייה היא מקרוב, ושמיעה היא מרחוק, כמו שכתוב: "ה', שמעתי את שמעך ויראתי".

הפסוק "וימינו תחבקני" משלים את תמונת ראובן: יד ימין מבטאת אהבה וקרבה. גם שמעון פועל בדרך דומה, באמצעות שמיעה: ה"שמיעה" של האדם, כמו ב"אם שמע תשמעו", מעוררת בתגובה את ה"שמיעה" של ה', כמו בדברי לאה בלידת שמעון: "כי שמע ה'". ראייה שייכת למה שקרוב, ושמיעה למה שרחוק, כפי שאומר הנביא חבקוק: "שמעתי את שמעך ויראתי".

בחי' אודנין כי חבקוק היה בבחי' הריחוק שהוא בחי' שוב כענין וינועו ויעמדו מרחוק¹⁸ ומזה נמשך מלמעלה למטה

[זוהי] בחינת האוזניים, שכן חבקוק היה בבחינת ריחוק, שהיא בחינת שוב, כמו ב"וינועו ויעמדו מרחוק". ומתוך כך נמשכת השפעה מלמעלה למטה,

בלשון הקבלה, שמיעה היא בחינת ה"אוזניים". חבקוק שמע מרחוק, בעמדה של שוב — "חזרה" או נסיגה ביראה — בדומה לעם ישראל בהר סיני, ש"נעו ועמדו מרחוק". עצם הריחוק הזה מעורר תגובה מלמעלה.

כי שמע ה' כי שנואה אנכי ויתן לי וגוי שמזה¹⁹ יהי התקרבות מלמעלה (ושנואה שאינה אהובה כ"כ שהרי כתיב ויאהב גם את רחל מלאה)²⁰

"כי שמע ה' כי שנואה אנכי ויתן לי" וכו'; ומתוך כך תהיה התקרבות מלמעלה. ("שנואה" פירושו שאינה אהובה כל כך, שהרי כתוב: "ויאהב גם את רחל מלאה").

לאה קראה לבנה שמעון ואמרה: "כי שמע ה' כי שנואה אנכי", ומתוך השמיעה הזאת באה קרבה מלמעלה. ההערה שבסוגריים ממתנת את משמעות המילה "שנואה": לאה הייתה אהובה, אלא פחות מרחל, שהרי נאמר שיעקב אהב את רחל "גם מלאה".

מחמת שעושה אי"ע רחוק ושמאל דוחה²¹ ונקי שנואה כי שמאלו תחת²² לראשי ועייז אחי"כ בחי' לוי ט"ו ווי"ן דאמוי"צ.

[הדבר הוא] מפני שהאדם עושה את עצמו רחוק, ו"שמאל דוחה", ולכן הוא נקרא "שנואה", שהרי "שמאלו תחת לראשי". ובאמצעות כך באה לאחר מכן בחינת לוי: חמש-עשרה הווי"ן של "אמת ויציב".

הקרבה באה דווקא משום שהאדם מחזיק את עצמו במרחק, ברוח "שמאל דוחה". הענווה הזאת היא משמעות "שנואה" כאן, והיא מתאימה ל"שמאלו תחת לראשי", שכן שמאל מבטאת ריסון. אחרי ימין — ראובן — ושמאל — שמעון — בא לוי, המקביל בתפילה לברכת "אמת ויציב" שאחרי קריאת שמע, המוכרת בחמש-עשרה המילים הפותחות באות וי"ו.

וגי' בחי' אלו הן גי' קוין חח"ן בגי' ודת"י שהוא קו האמצעי הוא בחי' לוי.

ושלוש הבחינות האלה הן שלושת הקווים: חכמה, חסד ונצח; בינה, גבורה והוד; ודעת, תפארת ויסוד, שהם הקו האמצעי — בחינת לוי.

שלושת האחים מקבילים לשלושת קווי הספירות: קו ימין — חכמה, חסד ונצח; קו שמאל — בינה, גבורה והוד; והקו האמצעי — דעת, תפארת ויסוד — שהוא בחינת לוי. הקו האמצעי מחבר בין שני הצדדים ומאזן ביניהם.

שע"י ג' בחי' אלו נמשך בחי' יהודה יודוך אחיך²³ להיות בחי' הודאה כתר מלי' דהנה המלי' היא בחי' מקבל ול"ל מגרמה כלום ואעפ"כ אחר שמקבלת הרי היא בחי' מלכות עליהם

באמצעות שלוש הבחינות האלה נמשכת בחינת יהודה: "יודוך אחיך", שתהיה בחינת הודאה — כתר מלכות. שכן מלכות היא בחינת מקבל, ו"לית לה מגרמה כלום"; ואף על פי כן, לאחר שהיא מקבלת, היא נעשית בחינת מלכות עליהם.

שלוש הבחינות מביאות לבחינת יהודה, ששמו קשור להודאה: "יודוך אחיך". זוהי מלכות, שאין לה דבר משל עצמה והיא מקבלת בלבד; ואף על פי כן, לאחר שקיבלה, היא שולטת על מי שהשפיעו לה, ולכן היא נקראת כתר מלכות.

(ונקי' כתר מלי' שהיא בחי' כתר מלמטה למעלה) הגם שהם ממשיכים לה האורות ופרקין (וע' בזהר בלק²⁴ ע"פ גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו^{25,26} כו')

(והיא נקראת כתר מלכות, שכן היא בחינת כתר מלמטה למעלה), אף שהם ממשיכים אליה את האורות והפרקין (וראה בזהר, בלק, על הפסוק "גבורי כוח עושי דברו לשמוע בקול דברו" וכו').

מלכות היא "כתר מלמטה למעלה": אף שהיא הבחינה הנמוכה ביותר, היא נעשית כתר על הבחינות שמעליה, אף שהן משפיעות אליה את האורות ופועלות לתקן אותה. בזהר, בפרשת בלק, שעליו מצביע אדמו"ר הזקן, מוסבר "עושי דברו" על הגיבורים הבונים מחדש את המלכות, הנקראת "דיבור", מנקודה בלבד ועד לצורתה השלמה. לאחר מכן כולם עומדים "לשמוע בקול דברו", והיא מולכת ביניהם כמלך בקרב צבאותיו.

וה"ז כמשל המלך ב"ו שהוא מקבל המס הכסף והזהב מאנשי מדינתו ואעפ"כ הרי הוא מולך עליהם כו' והרי זה כמשל למלך בשר ודם, המקבל את המס, את הכסף ואת הזהב מאנשי מדינתו, ואף על פי כן הוא מולך עליהם וכו'.

המשל הוא למלך בשר ודם המקבל מסים, כסף וזהב מאנשי ארצו, ובכל זאת נשאר שליטם. העובדה שהוא מקבל מהם אינה הופכת אותו לנחות מהם.

כך המלי' שרשה בכתר נעוץ סופן בתחלתן²⁷ רק שצריך המשכת הכתר הנקי' טמירו דכל טמירין שיהי בגילוי בבחי' אתה

כך גם מלכות: שורשה בכתר, בבחינת "סופן נעוץ בתחלתן"; אלא שיש להמשיך את כתר, הנקרא "טמירא דכל טמירין", כך שיהיה בגילוי בבחינת "אתה".

מלכות יכולה למלוך משום ששורשה בכתר, המדרגה העליונה ביותר, כפי שמלמד העיקרון "סופן נעוץ בתחלתן": המדרגה האחרונה מושרשת בראשונה. אלא שכתר הוא "טמירא דכל טמירין", ולכן יש להמשיכו עד שיהיה בגילוי. זהו פירוש "אתה" ב"יהודה, אתה": פנייה אל ה' כמי שנוכח ומתגלה.

ולכן יודוך אחיך מכתר למלי ע"י גי קוין הנ"ל ראובן פי ראשונה דק"ש בחי שם מ"ב ושמעון פי שניה ע"ב

לכן "יודוך אחיך" [הוא] המשכה מכתר למלכות באמצעות שלושת הקווים שהזכירו לעיל: ראובן הוא הפרשה הראשונה של קריאת שמע, בחינת שם מ"ב; ושמעון הוא הפרשה השנייה, [שם] ע"ב.

משום כך הודאת האחים נמשכת מכתר למלכות באמצעות שלושת הקווים, המתפרשים כאן על פי תפילות הבוקר. ראובן הוא הפרשה הראשונה של קריאת שמע, הקשורה לשם מ"ב, ושמעון הוא הפרשה השנייה, הקשורה לשם ע"ב.

(ועי' במ"א דלכאורה²⁸ שם מ"ב הוא גבורה ושם ע"ב חסד אלא שהוא בחי' אור הגבורה בכלי החסד ואור החסד בכלי הגבורה) ולוי אמוי"צ בחי' הממוצע ונקי היכל הרצון שלמעלה מהיכל האהבה שלפני ק"ש וכו'.

(ועיינו במקום אחר: לכאורה שם מ"ב הוא גבורה ושם ע"ב הוא חסד; אלא שזו בחינת אור הגבורה בכלי החסד, ואור החסד בכלי הגבורה.) ולוי הוא "אמת ויציב", בחינת הממוצע, והוא נקרא היכל הרצון, שלמעלה מהיכל האהבה שלפני קריאת שמע וכו'.

ההערה שבסוגריים משיבה על קושיה: שם מ"ב שייך בדרך כלל לגבורה, ושם ע"ב לחסד, ולכן לכאורה השיוך של שם מ"ב לפרשה הראשונה, הקשורה לאהבה, ושל שם ע"ב לפרשה השנייה, הקשורה ליראה, הוא הפוך. התשובה היא שיש כאן חילוף בין האורות לכלים: אור הגבורה נמצא בכלי של חסד, ולהפך. לוי הוא "אמת ויציב", ברכת הביניים שלאחר קריאת שמע, ונקרא היכל הרצון, הגבוה מהיכל האהבה שלפני קריאת שמע.

והיכל קד"ק אדני שפתי²⁹ כו' סמיכת גאולה לתפלה³⁰ להיות בחי' יודוך אחיך בחי' הודאה בחי' בטול בחי' כתר.

והיכל קודש הקודשים הוא "ה', שפתי תפתח" וכו': סמיכת גאולה לתפילה, כדי שתהיה בחינת "יודוך אחיך" — בחינת הודאה, בחינת ביטול, בחינת כתר.

ההיכל העליון ביותר, קודש הקודשים, הוא תפילת העמידה, הפותחת ב"ה', שפתי תפתח", וצריכה לבוא מיד לאחר ברכת הגאולה. שם מגיעים לבחינת "יודוך אחיך": הודאה שלמה, ביטול גמור, בחינת כתר.

ותעמוד מלדת³¹ אין עמידה אלא תפילה^{32,33} (והוא ג"כ לשון עמידה ושתיקה ובטול שהוא בחינת כתר שהוא לשון שתיקה³⁴ כמו כתר לי זעיר³⁵ כי הסייג דחכמה הוא שתיקה כמ"ש במ"א בענין יונת אלם^{36,37} וכו'): ³⁸

"ותעמוד מלדת" — "אין עמידה אלא תפילה". ("עמידה" היא גם לשון של עמידה במקום, שתיקה וביטול, שהם בחינת כתר; כתר הוא לשון שתיקה, כמו "כתר לי זעיר". שהרי "סייג לחכמה שתיקה", כפי שנתבאר במקום אחר בענין "יונת אלם" וכו').

לאחר לידת יהודה, לאה "עמדה מלדת", וחז"ל מלמדים ש"עמידה" אינה אלא תפילה, כלומר תפילת העמידה. המילה מרמזת גם על עמידה במקום ועל שתיקה, שהן מסימני הכתר: "כתר" הוא לשון שתיקה, כמו "כתר לי זעיר", וכן "סייג לחכמה שתיקה". הכתר נמצא למעלה מחכמה, בדומה לסייג המקיף אותה.

קטע 4 • 41

עורף האויבים ובני האב

4 ידך בעורף אויבך. כי המל' יש לה עליות וירידות הפעם אודה³⁹ ובלילה יורדת לברר בי"ע

"ידך בעורף אויבך". שכן למלכות יש עליות וירידות: "הפעם אודה", ובלילה היא יורדת לברר את עולמות בריאה, יצירה ועשיה,

קצת מוסבר החלק השני בברכת יהודה: "ידך בעורף אויבך". למלכות יש עליות וירידות: היא עולה בהודאה — "הפעם אודה" — ובלילה יורדת לעולמות בריאה, יצירה ועשיה כדי לברר אותם, כלומר להפריד את הטוב שבהם.

כמ"ש ותתן טרף⁴⁰ ואין בירור אלא בבחי' אחוריים כי הפנימיות מתכלל כנר בפני אבוקה בלי בירור כו'.

כמו שכתוב: "ותתן טרף"; ואין בירור אלא בבחינת אחוריים, שכן הפנימיות מתבטלת, כנר לפני אבוקה, בלי בירור וכו'.

הלילה הוא הזמן שבו האישה החילית "נותנת טרף"; כאן הכוונה לכך שמלכות מקיימת את העולמות התחתונים ומבררת אותם. הבירור נעשה רק באמצעות האחוריים, כלומר במגע חיצוני, בדומה לעורף שבפסוק. הפנימיות אינה מבררת, אלא מתבטלת בפשטות, כנר לפני אבוקה.

וענין ישתחו לך בני אביך⁴¹ הוא בחי' המשכה מבחי' אבא למל' אבא יסד ברתא⁴² כי יודוך אחיך הוא המשכה מכתר שהוא ע"י ג' קוין הנ"ל.

ופירוש "ישתחו לך בני אביך" הוא המשכה מבחינת אבא, חכמה, למלכות: "אבא יסד ברתא". ואילו "יודוך אחיך" היא המשכה מכתר, הנמשכת באמצעות שלושת הקווים שהוזכרו לעיל.

החלק השלישי, "ישתחו לך בני אביך", מתאר המשכה מסוג אחר: מאבא, שהיא חכמה, אל מלכות, כמאמר "אבא יסד ברתא" — הבת היא מלכות. הדבר שונה מ"יודוך אחיך", שמקורה בכתר והיא נמשכת באמצעות שלושת הקווים.

משא"כ בני אביך המשכת אבא ב' קוין והם ראובן ולוי חח"ן ע"י גמ"ח ודתי" ע"י תורה נובלות חשי"מ⁴³ כו':

ואילו "בני אביך" הם המשכה מאבא באמצעות שני קווים, והם ראובן ולוי: חכמה, חסד ונצח, באמצעות גמילות חסדים; ודעת, תפארת ויסוד, באמצעות התורה, "נובלות חכמה של מעלה" וכו'.

"בני אביך" כוללים שני קווים בלבד: ראובן, קו חכמה, חסד ונצח, הנמשך באמצעות גמילות חסדים; ולוי, קו דעת, תפארת ויסוד, הנמשך באמצעות לימוד התורה. התורה נקראת "נובלות חכמה של מעלה", ולכן היא נושאת את המשכת אבא, שהוא חכמה.

קטע 5 • 51

אור מתוך החושך

5 וענין כי ראה⁴⁴ ה' בעניי הנה בירורי ותשובה הכל ענין א' שהי' יורד ממקום גבוה וצריך לעלות לשם נק' תשובה וכן הנשמה ירדה⁴⁵ לצורך עליי.

ובאשר ל"כי ראה ה' בעניי": בירורים ותשובה הם עניין אחד. דבר שירד ממקום גבוה וצריך לעלות לשם נקרא תשובה; וכך גם הנשמה ירדה כדי לעלות.

כעת מתבארים דברי לאה בלידת ראובן: "כי ראה ה' בעניי". בירור העולמות התחתונים ותשובה הם תהליך אחד: כל מה שירד ממקום גבוה וצריך לעלות בחזרה נקרא "תשובה", וגם הנשמה ירדה לגוף כדי לעלות למדרגה גבוהה יותר.

והנה ההתקרבות שמחמת בחינת עניי שהוא מרירות הנפש על ריחוקה (עד שגם הנה"ב והגוף יהיו בבחינת אתהפכא כו')

והנה, ההתקרבות שבאה מצד בחינת "עניי", שהיא מרירות הנפש על ריחוקה (עד שגם נפש הבהמית והגוף יהיו בבחינת אתהפכא וכו'),

להתקרבות שבאה מכוח "עניי" — מרירות הנפש על ריחוקה מה' — יש כוח מיוחד. היא מגיעה עד כדי כך שגם נפש הבהמית והגוף יתהפכו, ויפנו אל ה' כפי שהחושך נהפך לאור.

היא יותר גדולה כיתרון האור הבא מן החשך^{46,47} וכנודע ממ"ש במ"א בענין ויברך יעקב את פרעה^{48,49} מה שהוא סט' וכו':

גדולה יותר, כיתרון האור הבא מן החושך. וכידוע ממה שנתבאר במקום אחר בעניין "ויברך יעקב את פרעה": "מה שהוא סט' וכו'":

התקרבות זו גדולה יותר, כשם שלאור היוצא מן החושך יש יתרון על פני אור רגיל. אדמו"ר הזקן מפנה למה שנתבאר במקום אחר על "ויברך יעקב את פרעה", ומצטט רק את המילים "מה שהוא סט' וכו'". "סטרא" פירושה סטרא אחרא, התחום שמתנגד לקדושה. קה"ת מציין שבכתב"ד אחד הנוסח מפורט יותר: הסטרא אחרא "ממית ומוציא את הנפש", והיא נוטלת גם את הגוף וגם את הנשמה; לכן על הקדושה להרחיק לכת מעבר להעלאת הנשמה ולסלק את הטומאה כליל, ולשם כך נצרכה ברכת יעקב לפרעה, כדי לתת את הכוח לכך.

בעבודה

התבוננות בגדולת ה' מביאה לאהבה, ושמירה ענווה על מרחק מביאה ליראה; באמצעות קריאת שמע וברכותיה הן מובילות לביטול שבתפילת העמידה. והמרירות של האדם על ריחוקו מה', המבקשת להפוך גם את הנפש הכהמית ואת הגוף, מביאה לקרבה גדולה יותר, כמו אור הבא מתוך החושך.

שאלות לשיחה

1. מדוע ראייה מביאה לאהבה ושמיעה ליראה, וכיצד כל אחת מהן ממשיכה תגובה מלמעלה?
2. כיצד יכולה המלכות, שאינה אלא מקבלת, למשול במדרגות המשפיעות לה? מה מוסיף המשל על המלך והמסים?
3. מדוע תפילת העמידה צריכה לבוא אחרי קריאת שמע וברכותיה, ומה הקשר בין "עמידה" לשתיקה ולכתר?
4. מדוע בירור יכול להיעשות רק באמצעות ה"אחוריים" ולא באמצעות הפנימיות?
5. באיזה מובן הקרבה הבאה מתוך מרירות על הריחוק גדולה יותר מקרבה רגילה?

הערות

פסקה 1

1 ביאור על הניל

אור התורה משמר את הביאור הזה כפי שהועתק בכתב ידו של הצמח צדק עצמו, עדות נוספת לנוסח המודפס כאן.

הערת קה"ת

באוה"ת ויחי תתשמ, ב (נדפס מגוכתי"ק הצ"צ). הנחת ר' משה בן אדה"ז והנחת מהר"ל נדפס בסה"מ תקס"ו ח"א.

פסקה 2

2 הנה השבטים

ההערה מפנה לאור התורה על שמות, עמ' 5, בעניין השבטים; בהערה הבאה של קה"ת מצוין שבמקום הסוגריים הבאים כאן מופיע שם ביאור אחר.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת שמות ע' ה. בבז"ב 1824: שבטים.

3

חלומי של יוסף: "והנה אנחנו מאלמים בתוך השדה". אדמו"ר הזקן מזכיר את המאמר הקודם שלו על פסוק זה, שבו הסביר מהו מקור נשמות השבטים.

Genesis 37:7 בראשית ל"ז:

וְהָנָה אֲנַחְנוּ מְאָלְמִים אֲלֵמִים בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה וְהָנָה קִמָּה אֲלֵמָתִי וְגַם־נִצְּכָה וְהָנָה תִּסְבֶּינָה אֲלֵמָתִיכֶם וְתִשְׁתַּחֲוֶינָן לְאֲלֵמָתִי:

for, behold, we were binding sheaves in the field, and, lo, my sheaf arose, and also stood upright; and, behold, your sheaves came round about, and bowed down to my sheaf.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

4

ע"פ והנה אנחנו מאלמים אלומים

באותו עמוד נאמר שהאחים מעלים "מיין נוקבין" — כמיהה מלמטה — וקוקים ליוסף כדי להמשיך את "מיין דכורין" של אצילות. הם טעו כשחשבו שהם שווים לו: אכן שורשם הוא שנים עשר גבולי האלכסון של ז"א דאצילות, הנקראים "שבטי י"ה", אך הם עצמם למטה, בבריאה.

הערת קה"ת

לעיל כח, ג. באוה"ת ויחי תתשמ, ב: וכמ"ש במ"א ע"פ ששם עלו שבטים שבטי י"ה כ"י.

5

שו"ה דנוקבא — (וכמשי"ל . . למטה)

באור התורה, שמות עמ' 5, מופיע ביאור אחר במקום הסוגריים האלה על נשמות השבטים.

הערת קה"ת

באוה"ת שמות ע' ה נמצא הגה"ה אחרת. בבז"ב 1824 ליתא הגה"ה.

6

הן י"ב גבולי אלכסון

בקטע זה נאמר שאף שהשבטים עצמם בבריאה, שורשם הוא שנים עשר גבולי האלכסון של ז"א דאצילות; והוא מפנה בחזרה לביאור הנוכחי על "יהודה אתה". בעזרת זאת הוא מסביר מדוע הים נבקע לשנים עשר שבילים: הבקיעה הייתה עליית שנים עשר שבטי בריאה אל שורשיהם באצילות.

הערת קה"ת

ראה לקו"ת צו יז, א.

7 שבטי י"ה

"שמה עלו שבטים, שבטי ה', עדות לישראל". הכינוי שלהם בשם אלוף נחשב סימן לכך ששורשם באצילות.

Psalms 122:4 תהילים קכ"ב:ד'

שָׁשָׁם עָלוּ שְׁבִטִים שְׁבִטֵי־קָה עֲדוֹת לְיִשְׂרָאֵל לְהֹדוֹת לְשֵׁם ה'

Whither the tribes went up, even the tribes of the L-RD, as a testimony unto Israel, to give thanks unto the name of the L-RD.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

8

והנה באתערותא דלתתא . . וענין רא"י

בכתב יד 1828 הנוסח שונה וקצר יותר: באמצעות ראובן, הראייה, "פני אריה" ויראיתו את אבותיכם, נמשכת מלמעלה התקרבות — "ראה ה' בעיני... כי עתה יאהבני אישי, וימינו תחבקני"; וגם שמיעה, "אם שמוע תשמעני", מעוררת המשכה מלמעלה — "כי שמע ה'".

הערת קה"ת

בבז"ב 1828 בשינוי: ובאתערותא דלתתא אתערותא דלעילא ע"י ראובן רא"י פני אריה ראייתו את אבותיכם התקרבות ממשיך מלמעלה ראה ה' בעיני כי עתה יאהבני אישי וימינו תחבקני ושמיעה אם שמוע תשמעני מעורר מלמעלה כך כי שמע ה': וענין ראייה. הנוסח בבז"ב 1824 נדפס במאמרי אדה"ז תקס"ו ח"א.

9

ראייה אותיות אריה

קה"ת מביאה את הקטע הזה מהוהר כמקור לקשר בין ראייה לאריה, מילים המורכבות מאותן אותיות.

Zohar III, 234a זח"ג רלד, א

Tikkunei Zohar, Tikkun 70 • 121b:1 תקו"ז תיקון ע

... שריקות וארגים חורי קורי עכביש יארגו, בדעות כוזבות יאריכו למעניתם, לך נא ראה מה שכתב על זה ר' יוסף בן גיקיטיליא בהקדמת שערי אורה, ובמה שכתב בעל החנוך בהקדמתו לפירוש התורה, והאלקי ר' מנחם מריקנאטי ז"ל בפרשת ויחי בפסוק בן פורת יוסף, ובמה שכתב ר' יהודה חייט בפירוש מערכת האלקות (ד, לד), וזה לשונו, סוף דבר כל מקום שתראה שידברו בענין הספירות, דברים שאין ראוי לאמרם בבורא יתברך, כגון שעור וקומה והדומים להם, הכל נאמר על הספירות, וכשתראה שידברו על דרך שבח והודאה הכל נאמר על הבורא שבתוכו, וכן ...

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

הערת קה"ת

זח"ג רלד, א. ת"ז ת"י ע (קכב, א). וראה גם לקמן עא, ד. בלקו"ת שמע"צ צא, ג מציין לכאן.

10

ראייה אותיות ארי"ה

קה"ת מביאה את הקטע הזה מתיקוני הוהר (תיקון ע') כמקור נוסף לאותו משחק מילים.

Tikkunei Zohar 122a:7 תקוני הוהר קכ"ב א:ז

אַרְיָה דָּא רְאִיָּה, וְאַתְמָר בְּקָה (יחזקאל א י) וּפְנֵי אַרְיָה אֶל תִּמְיִן לְאַרְבַּעַתָּם, כָּל אֶתְר אַרְבַּעַתָּם דָּא יְהוּ"ה, אַרְבַּע אֲתוֹנוּ דִּילִיָּה דְשִׁלְטִין עַל כָּלָא, וְהַפּוֹךְ אַרְיָה וְתִשְׁכַּח לָקָה רְאִיָּה, וְאִיהוּ לִימִינָא דְחֶסֶד, דְּאִיהוּ יוֹמָא קְדָמָא, דְּתַמָּן א' (נ"א י') אור, רְאוּבֵן דְּאִיהוּ לִימִינָא עַל שְׁמִיָּה

And it shall come to pass, if ye shall hearken diligently unto My commandments which I command you this day, to love the L-RD your G-d, and to serve Him with all your heart and with all your soul

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

16 כי שמע ה' כי שנואה אנכי ויתן לי

דברי לאה כשקראה את שמו של שמעון: "כי שמע ה' כי שנואה אנכי, ויתן לי גם את זה". שמיעת ה' נותנת מענה למי שמרגיש רחוק.

Genesis 29:33 בראשית כ"ט:ל"ג

ותהר עוד ותלד בן ותאמר ביי שמע ה' ביי שנואה אנכי ויתן לי גם את זה ותקרא שמו שמעון:

And she conceived again, and bore a son; and said: 'Because the L-RD hath heard that I am hated, He hath therefore given me this son also.' And she called his name Simeon

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

17 ה' שמעתי שמעך

תפילתו של חבקוק: "ה', שמעתי שמעך, יראתי". שמיעה, שבאה ממרחק, מעוררת יראה.

Habakkuk 3:2 חבקוק ג:ב

ה' שמעתי שמעך יראתי ה' פעלך בקרב שנים חיהו בקרב שנים תודיע בקרן רחם תזכור:

O L-RD, I have heard the report of Thee, and am afraid; O L-RD, revive Thy work in the midst of the years, in the midst of the years make it known; In wrath remember compassion.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

חבקוק ג, ב.

18 וינעו ויעמדו מרחוק

בסיני העם נעו ועמדו מרחוק. הדבר ממחיש את העמידה במרחק וביראה, השייכת לשמיעה.

Exodus 20:15 שמות כ:ט"ו

וכל העם ראים את הקולות ואת הלפידים ואת קול השפך ואת ההר עשן וירא העם וינעו ויעמדו מרחק:

And all the people perceived the thunders, and the lightnings, and the voice of the horn, and the mountain smoking; and when the people saw it, they trembled, and stood afar off.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

19 ויתן לי וגו' שמזה יהי התקרבות מלמעלה (ושנואה שאינה

בכתביד 1824 הנוסח כאן הוא: "ויתן לי בן, שממנו נמשכת בחינת התקרבות למעלה, בחינת שוב למטה (ושנואה) פירושו...".

הערת קה"ת

בבזך 1824: ויתן לי בן שמזה נולד בחי' התקרבות למעלה בחי' שוב שלמטה (ושנואה) היינו. באוה"ת בראשית כרך ו' תתשמ, ב' (נדפס מגוכתי"ק הצ"צ) הגי': ויתן לי בן.

20 ויאהב גם את רחל מלאה

"ויאהב גם את רחל מלאה". המילה "גם" מלמדת שגם לאה הייתה אוהבה,

אתקרי אור בן, שמיעה לשמאל, ועליה אתמר (שם) ופני שור מהשמאל, נשר ויחא באמצעיתא, עליה אתמר (משלי ל ד) מי אסף רוח בקפניו, דאינו תרין נוקבין דחוטמא, פיקא דבורא, דא אדם ...

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

11 שויה נמשך — אל הימין

בשלב זה מוסיפים באור התורה סוגריים: "אריה הוא אותיות ראיה; וראה מה שנתבאר בעניין האריה במאמר 'ויקח מן הכא בידו מנחה'". ההערה מפנה גם לאור התורה על נ"ך, כרך 2, עמ' 1056 ואילך, לדיון נוסף.

הערת קה"ת

באוה"ת שם: "ארי אותיות ראי, ועמ"ש מענין ארי בד"ה ויקח מן הכא בידו מנחה". [לעיל כז, ג]. ראה אוה"ת נ"ך כרך ב ע' אינו ואילך.

12 פני ארי אל הימין

במראה המרכבה של יחזקאל, לכל אחת מהחיות יש "פני אריה אל הימין". הימין הוא צד החסד, ולכן האריה הוא דימוי לאהבה שנובעת מהתבוננות.

Ezekiel 1:10 יחזקאל א:י

ודמות פניהם פני אדם ופני אריה אלהימין לארבעתם ופני שור מהשמאל לארבעתם ופני נמר לארבעתם:

As for the likeness of their faces, they had the face of a man; and they four had the face of a lion on the right side; and they four had the face of an ox on the left side; they four had also the face of an eagle

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

13 כי ראה ה' בעיני בחי' התקרבות כי עתה יאהבני אישי

לאה קראה לבנה הבכור ראובן, "כי אמרה: ראה ה' בעיני". השם נדרש כ"ראו בן", ולכן ראובן הוא שבט הראייה.

Genesis 29:32 בראשית כ"ט:ל"ב

ותהר לאה ותלד בן ותקרא שמו ראובן כי אמרה ביי ראיה ה' בעיני כי עתה יאהבני אישי:

And Leah conceived, and bore a son, and she called his name Reuben; for she said: 'Because the L-RD hath looked upon my affliction; for now my husband will love me

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 3

14 וימינו תחבקני

"יד שמאלו תחת ראשי, וימינו תחבקני". חיבוק היד הימנית הוא הקרבה שבאה בעקבות אהבת ראובן.

Song of Songs 2:6 שיר השירים ב:ו

שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני:

Let his left hand be under my head, And his right hand embrace me

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

15 אם שמע תשמעו

פתיחת הפסוקה השנייה של קריאת שמע: "אם שמוע תשמעו אל מצוותי". זו הישמיעה של שמעון מלמטה.

Deuteronomy 11:13 דברים י"א:י"ג

והיה אם שמוע תשמעו אלי מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה אתי אליהם ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם:

26 גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו

בהוצאת קה"ת מצוין שהקטע על בלק נמצא בדף קצ"א ע"א. שם מוסבר שהגיבורים "עושי דברו": הם מחזירים את מלכות, המכונה "דבר", לצורתה השלמה לאחר שהתמעטה לנקודה, ואז עומדים "לשמוע" לה כמלך בין צבאותיו.

Zohar, Balak 6:113-122 ספר הזהר, בלק ו':ק"ג-קכ"ב

Said the boy to him: 'Of a truth I see that your weapons are good; be mindful of them and do not forget them. Assuredly the might of a warrior lies in his lance and sword. But what is the meaning of "mighty in strength that fulfil his word, hearkening unto the voice of his word"? Said R. Eleazar: 'I have already explained.' Said the boy: 'I see that your arm has become faint. Now it is time not to hold back, but to ... sling from the catapult stone after

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

27 נעוץ סופן בתחלתן

בספר יצירה נאמר על הספירות ש"נעוץ סופן בתחלתן". בכך מוסבר כיצד מלכות, הספירה האחרונה, מושרשת בכתר, הראשון.

Sefer Yetzirah 1:7 ספר יצירה א"ז

עשר ספירות בלי מה נעוץ סופן בתחלתן ותחלתן בסופן כשלחבת קשורה בנחלת שאדון יחיד ואין לו שני ולפני אחד מה אתה סופר:

The decade of existence out of nothing has its end linked to its beginning and its beginning linked to its end, just as the flame is wedded to the live coal; because the L-rd is one and there is not a second one, and before one what wilt thou ?count

Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain) • Sefer Yezirah, trans. by Isidor Kalisch. New York, 1877 (Public Domain)

28 ועי במ"א דלכאורה

הקטע הזה מונה ארבעים ושתיים מילים בפסקה הראשונה של קריאת שמע, מ"ואהבתי" ועד "שעריך", וקושר את הפסקה השנייה לשם ע"ב. הוא מיישב את ההיפוך הנראה לעין כך: האורות החליפו את מקומם, ואור החסד שורה בכלי הגבורה ואור הגבורה בכלי החסד.

הערת קה"ת

ראה לקו"ת ואתחנן יב, ד. ובכ"מ.

29 אדני שפתי

"ה', שפתי תפתח ופי יגיד תהילתך", הפסוק הפותח את תפילת העמידה. הוא מסמן את הכניסה לקודש הקודשים שבתפילה.

Psalms 51:17 תהילים נ"א:י"ז

אֲדֹנָי שִׁפְתֵי תִפְתַּח וּפִי יִגִּיד תְּהִלָּתְךָ:

O L-rd, open Thou my lips; and my mouth shall declare Thy .praise

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

30 סמיכת גאולה לתפלה

הגמרא משבחת את מי שסומך גאולה לתפילה. כאן מדובר במעבר מקריאת שמע ובכריתיה אל הביטול שבתפילה.

Berakhot 4b:6 ברכות ד' ב"ו

אמר ר' זורא קריאת שמע ומתפלל. מסייע לקה לרבי יוחנן. דאמר רבי יוחנן: איזהו בן העולם הבא — זה הסומך גאולה לתפלה של ערבית. רבי יהושע בן לוי אומר: תפלות באמצע תקנום.

ולכן "שנואה" פירושו אהובה פחות.

Genesis 29:30 בראשית כ"ט:ל'

וַיָּבֹא גַם אֶל-רַחֵל וַיֵּאָהֶב גַּם-אֶת-רַחֵל מִלֵּאָה וַיַּעֲבֹד עִמּוּ עוֹד שִׁבְעֵ-שָׁנִים אַחֲרֹת:

And he went in also unto Rachel, and he loved Rachel more .than Leah, and served with him yet seven other years

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית כט, ל.

21 ושמאל דוחה

הגמרא מלמדת ש"לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת". כאן הדחייה של השמאל היא ההתרחקות העצמית של היראה.

Sotah 47a:6-7 סוטה מ"ז א:ו-ז

תנו רבנן: לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת, לא כאלישע שדחפו לגחזו בשתי ידיו, ולא פיהושע בן פרחיה שדחפו לישו הנוצרי מתלמידיו בשתי ידיו. אלישע מאי היא, דכתיב: "ויאמר נעמן הואל קח פכרים", וכתיב: "ויאמר אליו לא לבי הלה פאשר הפך איש מעל מרכבתו לקראתה העת לקחת את הפסך ולקחת בגדים וזיתים וכרמים וצאן ובקר ועבדים ושפחות".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

22 הערת קה"ת מפנה Song of Songs 8:3 למילים האלה.

Song of Songs 8:3 שיר השירים ח:ג

שמאלו תחת ראשי וימינו תחבקני:

His left hand should be under my head, And his right hand .should embrace me

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

23 יודוך אחיך

ברכת יעקב: "יהודה, אותך יודו אחיך". המאמר מסביר כיצד שלושת האחים מביאים לכך שיהודה יזכה להודאה.

Genesis 49:8 בראשית מ"ט:ח

יהודה אתה יודוך אחיך ידך בערף אֹיְבֶיךָ יִשְׁתַּחֲוּוּ לָךְ בְּנֵי אֲבִיךָ:

Judah, thee shall thy brethren praise; Thy hand shall be on the neck of thine enemies; Thy father's sons shall bow down .before thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

24 בזוהר בלק

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

קצא, א.

25 גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו

"ברכו ה' מלאכיו, גיבורי כוח עושי דברו, לשמוע בקול דברו". אדמו"ר הזקן מביא את פירוש הזהר לפסוק זה בעניין מלכות.

Psalms 103:20 תהילים ק"ג:כ'

בָּרְכוּ ה' מַלְאָכָיו גִּבּוֹרֵי כֹחַ עֹשֵׂי דְבָרֶיךָ לְשִׁמּוֹעַ בְּקוֹל דְּבָרֶיךָ:

Bless the L-RD, ye angels of His, Ye mighty in strength, that .fulfil His word, Harkening unto the voice of His word

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

had stood". "Stood" means nothing else than prayer; as it is said, "Then stood up Phineas and prayed" (Ps. cvL 30). R. Helbo [also] said in the name of Rab Huna : When leaving the Synagogue, one should not take large steps. Abbai said:

... This refers only to leaving ; but to enter a

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

34 כתר שהוא לשון שתיקה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה בהנסמן לעיל יט, ד.

35 כתר לי זעיר

"המתן לי מעט ואניד לך". הפועל "קטר", שפירושו "המתן", מורכב מאותן אותיות כמו "כתר", ולכן הכתר קשור לשתיקה ולהמתנה.

Job 36:2 איוב ל"ו:ב

פִּתְרִי־לִי זְעִיר וְאַחֲרָיִךְ כִּי עוֹד לְאַלּוֹהִים מְלִים:

Suffer me a little, and I will tell thee; For there are yet words on G-d's behalf

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איוב לו, ב. ראה לעיל יט, ד במ"מ.

36 כמ"ש במ"א בענין יונת אלם

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

לעיל יט, ד.

37 יונת אלם

כותרת המזמור מדברת על "יונה אילמת". דימוי השתיקה קשור לביטול ולכרת.

Psalms 56:1 תהילים נ"ו:א

לְמַנְצֵחַ עֲלִי־יוֹנָת אֶלֶם רְחֻקִים לְדוֹד מִכְתָּם בָּאָחוֹ אוֹתוֹ פְּלִשְׁתִּים בָּגָת:

For the Leader; upon Jonath-elem-rehokim. [A Psalm] of David; Michtam; when the Philistines took him in Gath

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

38 הערת קה"ת מפנה לזohar, Balak 1:1-47:507 למילים האלה.

Zohar, Balak 1:1-47:507 ספר זוהר, בלק א-א-מ"ו:תק"ז

פסקה 4

39 הפעם אודה

דברי לאה בעת לידת יהודה: "הפעם אודה את ה'". כאן הם מתארים את עליית מלכות באמצעות הודאה.

Genesis 29:35 בראשית כ"ט:ל"ה

וַתֵּהָרָה עוֹד וַתֵּלֶד בֵּן וַתֹּאמֶר הַפֶּעַם אוֹדָה אֶת־יְיָ עַל־כֵּן קָרָאָה שְׁמוֹ יְהוּדָה וַתַּעֲמֹד מִלֶּדֶת:

And she conceived again, and bore a son; and she said: 'This time will I praise the L-RD.' Therefore she called his name Judah; and she left off bearing

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

The teacher stated above : "Then let him read the Shema' and say the Tefillah." This supports the view of R. Johanan who declared : Who will inherit the world to come? He who joins the Ge'ullah to the evening Tefillah. R. Joshua b. Levi

.said : The Tefillot were arranged in the middle

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

31 ותעמוד מלדת

לאחר לידת יהודה נאמר: "ותעמוד מלדת". המילה "ותעמוד" קושרת את יהודה לתפילת העמידה.

Genesis 29:35 בראשית כ"ט:ל"ה

וַתֵּהָרָה עוֹד וַתֵּלֶד בֵּן וַתֹּאמֶר הַפֶּעַם אוֹדָה אֶת־יְיָ עַל־כֵּן קָרָאָה שְׁמוֹ יְהוּדָה וַתַּעֲמֹד מִלֶּדֶת:

And she conceived again, and bore a son; and she said: 'This time will I praise the L-RD.' Therefore she called his name Judah; and she left off bearing

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

32 אין עמידה אלא תפלה . . ידך בעורף אויבך, כי המלי

בכתביד 1824 מופיע כאן נוסח מורחב: הוא קושר את האהבה ל"ידך בעורף אויבך" — דווקא בעורף, משום שהפנימיות צריכה להיות במצב של פנייה מן הרע. מלכות עולה ויורדת, פעם באופן אחד בשחרית ופעם באופן אחר במנחה, וכן בשבת ובמוסף; ובלילה "וטרף לביתה" כדי לברר, והבירור נעשה רק באמצעות האחוריים, שכן האור הפנימי נספג כמו נר בפני אבוקה. לאחר מכן הוא ממשיך ל"ויברך יעקב את פרעה": אותו צד "הורג ונוטל את הנפש", יורד לקטרג ועולה לתבוע, וכמו שודד נוטל גם את הגוף וגם את הנפש. המטרה אינה רק העלאת הנשמות, אלא גם "ואת רוח הטומאה אעביר" ו"בלע המוות לנצח"; ונדרשה ברכת יעקב כדי לתת כוח לכך.

הערת קה"ת

בבוכ 1824: "אין עמידה כו' כי אהבה הוא יש בחי' ידך בעורף אויבך, עורף דייקא שהפנימי צ"ל סו"מ כו' וכך הנה המלי יש לה עליות וירידות הפעם אודה כו' שבשחרית כך ובמנחה כך ובשבת ומוסף כו', ובלילה ותתן טרף לביתה לברר בירורין ומלכותו בכל משלה ואין בירור אלא בבחי' אחוריים כי הפנימי ממילא נכלל כנר בפני האבוקה וכנודע מויברך יעקב את פרעה מה ההוא סטרא קטיל ואפיק נשמתא כו' שיריד ומסטי' ועולה ומקטרג שלא די במה שלוקח נשמתו אלא גם הגוף וכמו גולן שנוטל הנשמה והורג הגוף גייב כו' ולא די בהעלאת הנשמה בלידת הרבה ישראל אלא גם את רוח הטומאה אעביר כו' ובלע המות לנצח וכדי שיהי' כח לזאת הוצרך להיות ויברך יעקב כו' [ראה באוה"ת בראשית כרך ו ע' תתשמא, א שקטע זה נמצא שם בסוף המאמר].

33 אין עמידה אלא תפילה

הגמרא מלמדת ש"עמידה" אינה אלא תפילה. לכן ה"עמידה" של לאה לאחר לידת יהודה רומזת לתפילת העמידה.

Berakhot 6b:8-9 ברכות ו' ב:ח-ט

וְאַבְרָהָם אָבִינוּ מָנָא לָן דְּקָבַע מָקוֹם? דְּכָתִיב: 'וַיִּשְׁכֶּם אַבְרָהָם בְּבֶקֶר אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר עָמַד שָׁם', וְאִין 'עָמִידָה' אֵלָּא תַּפְלָה, שְׁנֹאמֶר: 'וַיַּעֲמֵד פִּינְחָס וַיַּפְלֵל'. אָמַר רַבִּי חֵלְבּוֹ, אָמַר רַב הוֹנָא: הַיּוֹצֵא מִבֵּית הַכְּנֶסֶת אֶל יַפְסָע פְּסִיעָה גָּסָה. אָמַר אֲבִי: לֹא אָמַרְן, אֵלָּא לְמִיפָּק. אָבֵל לְמִיעַל — מַצָּה לְמִרְהַט, שְׁנֹאמֶר: 'נִרְדְּפָה לְדַעַת אֶת הַי'.

Whence do we learn that our father Abraham fixed a place for his prayer ? For it is written, (Gen. xix. 27) "And Abraham got up early in the morning to the place where he

40 ותתן טרף

אשת חיל "קמה בעוד לילה ונותנת טרף לביתה". אדמו"ר הזקן מפרש זאת כירידת מלכות בלילה כדי לפרנס ולברר את העולמות התחתונים.

Proverbs 31:15 משלי ל"א:ט"ו

וְתִקֶּם בְּעוֹד לַלַּיְלָה וְתִתֵּן טֶרֶף לְבֵיתָהּ וְחֶלֶק לַנְּעוּרֶיהָ:

She riseth also while it is yet night, and giveth food to her household, and a portion to her maidens.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי לא, טו.

41

"ידך בעורף אויבך", החלק השני בברכת יעקב ליהודה. העורף, החלק האחורי של הצוואר, נעשה לדימוי של בירור באמצעות ה"אחור".

Genesis 49:8 בראשית מ"ט:ח

יְהוּדָה אֶתָּה יְדוּדָה אֶחָיִךְ יָדְךָ בְּעֶרְףְּ אוֹיְבֶיךָ יִשְׁתַּחֲווּ לָךְ בְּנֵי אֶבְיָהּ:

Judah, thee shall thy brethren praise; Thy hand shall be on the neck of thine enemies; Thy father's sons shall bow down before thee.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

42 אבא יסד ברתא

ב"צ מסביר אדמו"ר הזקן את "אבא יסד ברתא": מלכות מיוסדת בחכמה עצמה, שכן כשם שחכמה באה מאין ליש ולא בירידה הדרגתית, כך גם מלכות נמשכת מאותו "אין". קה"ת מציין שם את מקורות הזוהר. ב"צ 44a (Vayigash) הביטוי מתפרש כך שהיראה העילאה של חכמה מולידה את יראת התאה של מלכות.

הערת קה"ת

נסמן לעיל ד, ג. מד, א.

43 נובלות חש"מ

המדרש אומר ש"נובלות חכמה שלמעלה תורה". לכן התורה נמשכת מחכמה, אבא.

Bereshit Rabbah 17:5 בראשית רבה י"ז:ה'

... אף תרדמה של שטות, דכתיב (ישעיה כ"ט): כי נסך עליכם ה' רוח תרדמה. רבי חנינא בר יצחק אמר: שלושה נובלות הן: נובלת מיתה - שינה; נובלת נבואה - חלום; נובלת העולם הבא - שבת. רבי אבין מוסיף: עוד תרתין: נובלת אורה של מעלה - גלגל חמה; נובלת חכמה של מעלה - תורה:

The L-rd G-d cast a deep slumber upon the man, and he "slept. He took one of his sides, and He closed it with flesh in its place [tahtena]" (Genesis 2:21). "The L-rd G-d cast [hipil] a deep slumber" - Rabbi Yehoshua of Sikhnin said in the name of Rabbi Levi: The beginning of downfall [mapala] is sleep. When a person sleeps, he does not toil in Torah and does not do any work. literally means, "He caused to fall down." Rav said: There are three slumbers: the slumber of

...

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

פסוק 5

44 כי ראה ה' בעניי

דבריה של לאה בלידת ראובן: "כי ראה ה' בעניי". את "עניי" מפרשים

כמרירות על הריחוק, שמביאה לקרבה גדולה יותר.

Genesis 29:32 בראשית כ"ט:ל"ב

וַתֵּהָרֶה לְאֵה וַתֵּלֶד בֵּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ רְאוּבֵן כִּי אָמְרָה כִּי־רָאָה ה' בְּעֲנִי כִי עָתָה יִצְחָקְבִּנִי אִישִׁי:

And Leah conceived, and bore a son, and she called his name Reuben; for she said: 'Because the L-RD hath looked upon my affliction; for now my husband will love me

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

45 וכן הנשמה ירדה צורך עלי

בכתביד 1824 הנוסח הוא: "וכך גם הנשמה שירדה לתוך הגוף וצריכה להעלות, נקראת תשובה, כי בירור ותשובה הם עניין אחד", ולאחר מכן ממשיך: "והנה, ההתקרבות".

הערת קה"ת

ובכוך 1824: וכן הנשמה שירדה בגוף וצריך להעלותה נק' ג"כ תשובה כי בירור ותשובה הכל ענין אחד. והנה ההתקרבות.

46 כיתרון האור הבא מן החשך

בכתביד 1824 המאמר מסתיים בשורה נוספת: "ולכן המתבררים הם 'שבטי יי' (י"ה: אבא ואמא), 'עדות לישראל', מלמעלה למטה, 'להודות לשם הוי', כלומר לפעול את בחינת ההודאה בשם ה', כנוכר לעיל".

הערת קה"ת

ובכוך 1824 נוסף בסיום המאמר: שלכן הם הכרוכים שבטי יי"ה או"א עדות לישראל מלמעלה למטה להודות לשם הוי"ה פ"י לעשות בחי' הודאה בשם ה' כנ"ל.

47 כיתרון האור הבא מן החשך

קהלת מדבר על "יתרון האור מן החושך", ובחסידות מפרשים זאת כמעלה הנוספת של האור שיוצא מן החושך. זהו דגם לקרבה שצומחת מתוך ריחוק.

Ecclesiastes 2:13 קהלת ב':י"ג

וְרָאִיתִי אֲנִי שֵׁשׁ יִתְרוֹן לְחֵכְמָה מִן־הַסְּכָלוֹת כִּיתְרוֹן הָאֹר מִן־הַחֹשֶׁךְ:

Then I saw that wisdom excelletth folly, as far as light excelletth darkness.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

48 כמ"ש במ"א בענין ויברך יעקב את פרעה

קה"ת מציע, בלשון "אולי", שהמקור שאליו מתייחסים המילים "במקום אחר" בעניין "ויברך יעקב את פרעה" הוא ביאורי הזוהר של אדמו"ר האמצעי, 135b.

הערת קה"ת

אולי הכוונה לביאורו "לאדה"א קלה, ב. עם הגהות בביאורו" להצ"צ כרך ב עי תשכו.

49 ויברך יעקב את פרעה

"ויברך יעקב את פרעה". המאמר מפנה להסבר של פסוק זה במקום אחר, כדוגמה לאור שנמשך מתוך החושך.

Genesis 47:7 בראשית מ"ז:ז

וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת־יַעֲקֹב אָבִיו וַיַּעֲמֵדְהוּ לִפְנֵי פְרָעָה וַיְבָרֶךְ יַעֲקֹב אֶת־פְּרָעָה:

And Joseph brought in Jacob his father, and set him before Pharaoh. And Jacob blessed Pharaoh.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו וההערות.

The Hebrew text of Torah Ohr: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך מקורות מצוטטים, (Public Domain); Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain); Sefer Yezirah, trans. by Isidor Kalisch. New York, 1877 (Public Domain); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); Daat Bereshit Rabbah (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY).

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור. [/https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). למה ללמוד, וברכות הרבי: (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309) [/likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/](https://likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/)

מיום חגיגי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך [/likuteitorah.com/he/torah-ohr/vayechi/2/](https://likuteitorah.com/he/torah-ohr/vayechi/2/)

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק